

Kõrge kaitseväärtusega metsade seire 2024

Koostas: Toomas Hirse

1. Kaitsealused liigid

Käesolevas kokkuvõttes on analüüsitud keskkonnaregistris registreeritud kaitsealuste liikide esinemist ja leiukohtade arvukuse muutumist Riigimetsa Majandamise Keskuse (edaspidi RMK) hallatavatel maadel. Analüüsi teostamisel võrreldi viimase kümne aasta EELISE seisuga, mille andmed uuendatakse RMK GISis (RITA) keskmiselt kord nädalas. Käesolev analüüs tugineb järgnevatele RITA väljavõttele: 21.11.2008, 18.11.2009, 11.10.2010, 15.09.2011, 31.12.2012, 20.01.2014, 8.12.2014, 01.12.2015, 7.12.2016, 13.12.2017, 19.12.2018, 05.12.2019, 22.12.2020, 9.12.2021, 28.11.2022, 04.12.2023 ja 20.12.2024. Kaitsealuste liikide loendit on muudetud 2010. ja 2014. aastal (kaitsealuste liikide nimekirjade põhjalik redigeerimine toimus viimati 2004. aastal Looduskaitseeaduse jõustumise järel).

Kaitsealused liigid jagunevad vastavalt arvukusele ja ohustatuse astmele kolme kaitsekategooriasse. Rangemini kaitstavad **I ja II kaitsekategooria liigid** võtab kaitse alla Vabariigi Valitsus Looduskaitseeaduse (RT I 2004, 38, 258) § 10 lõike 3 alusel. I ja II kaitsekategooria liikide nimestik kinnitati Vabariigi Valitsuse 20. mai 2004. aasta määrusega nr 195 (RT I 2004, 44, 313), mida on muudetud määrustega 23.09.2010 (RT I 2010, 69, 519) ja 16.06.2014 (RT I, 18.06.2014, 18). Leebema kaitsereežiimiga **III kaitsekategooria liigid** võtab kaitse alla keskkonnaminister Looduskaitseeaduse § 10 lõike 4 alusel. III kaitsekategooria liikide nimestik kinnitati Keskkonnaministri 19. mai 2004. aasta määrusega nr 51 (RT I 2004, 69, 1134), mida on muudetud määrustega 23.09.2010 (RT I 2010, 69, 524) ja 26.06.2014 (RT I, 04.07.2014, 8).

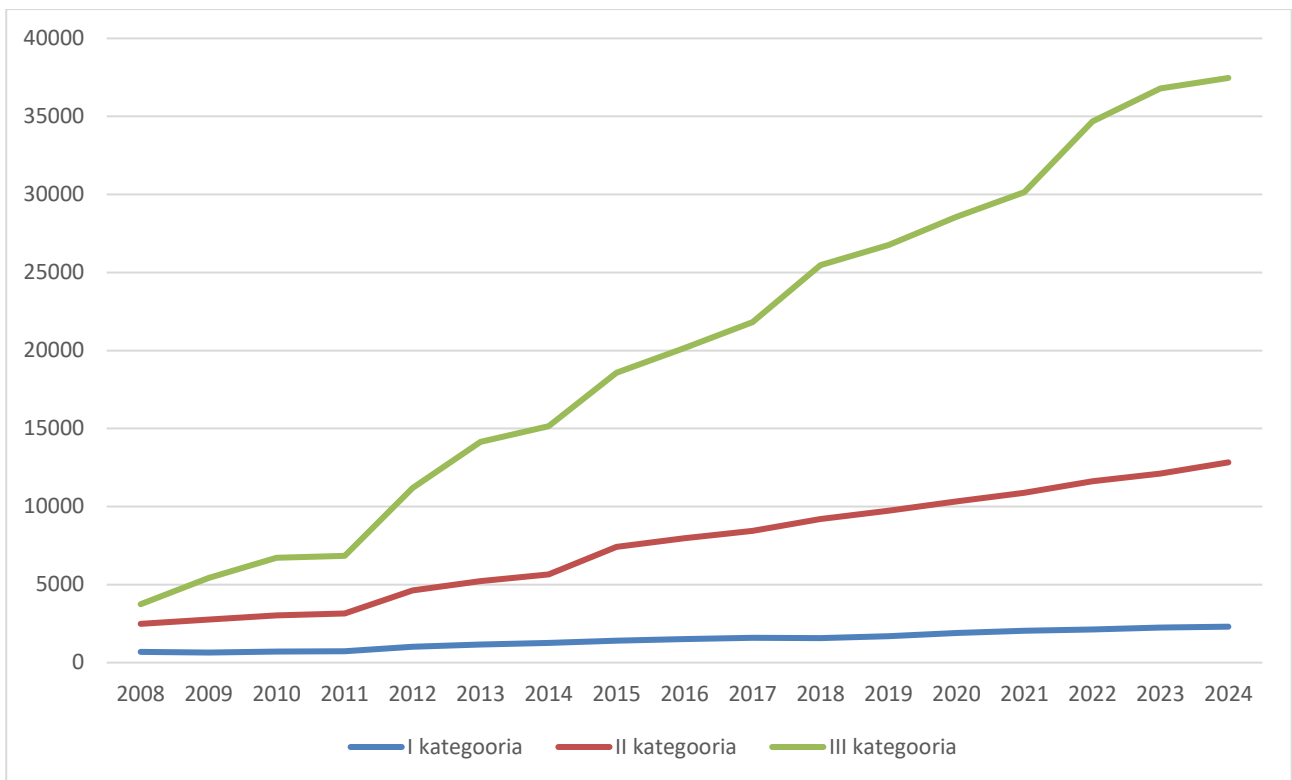
RMK maadel on 20.12.2024. seisuga registreeritud **514 erinevat kaitsealust liiki**. Viimase aasta jooksul on kaitsealuste liikide arv RMK maadel suurenenud üheksa liigi võrra. II kaitsekategooria liiki lillat kukeseent tunneme peale taksonoomilisi muutusi mustuv torbikseene nime all.

Uute taksonitena saab välja tuua **I kaitsekategooriasse** kuuluva **tõmbilehine tiivik** (*Fissidens arnoldii*), **II kaitsekategooriasse** kuuluvad **ebe-limanutt** (*Hygrophorus chrysodon*), **harilik kitsesamblik** (*Flavoparmelia caperata*), **jõgi-metsriis** (*Leersia oryzoides*), **leht-porosamblik** (*Cladonia foliacea*), **mugultorik** (*Polyporus tuberaster*), **sale haguhein** (*Koeleria macrantha*) ja **säärissirmik** (*Chamaemyces fracidus*) ning **III kaitsekategooriasse** kuuluvad **harilik põissamblik** (*Lasallia pustulata*) ja **väike pisitigu** (*Vertigo genesii*).

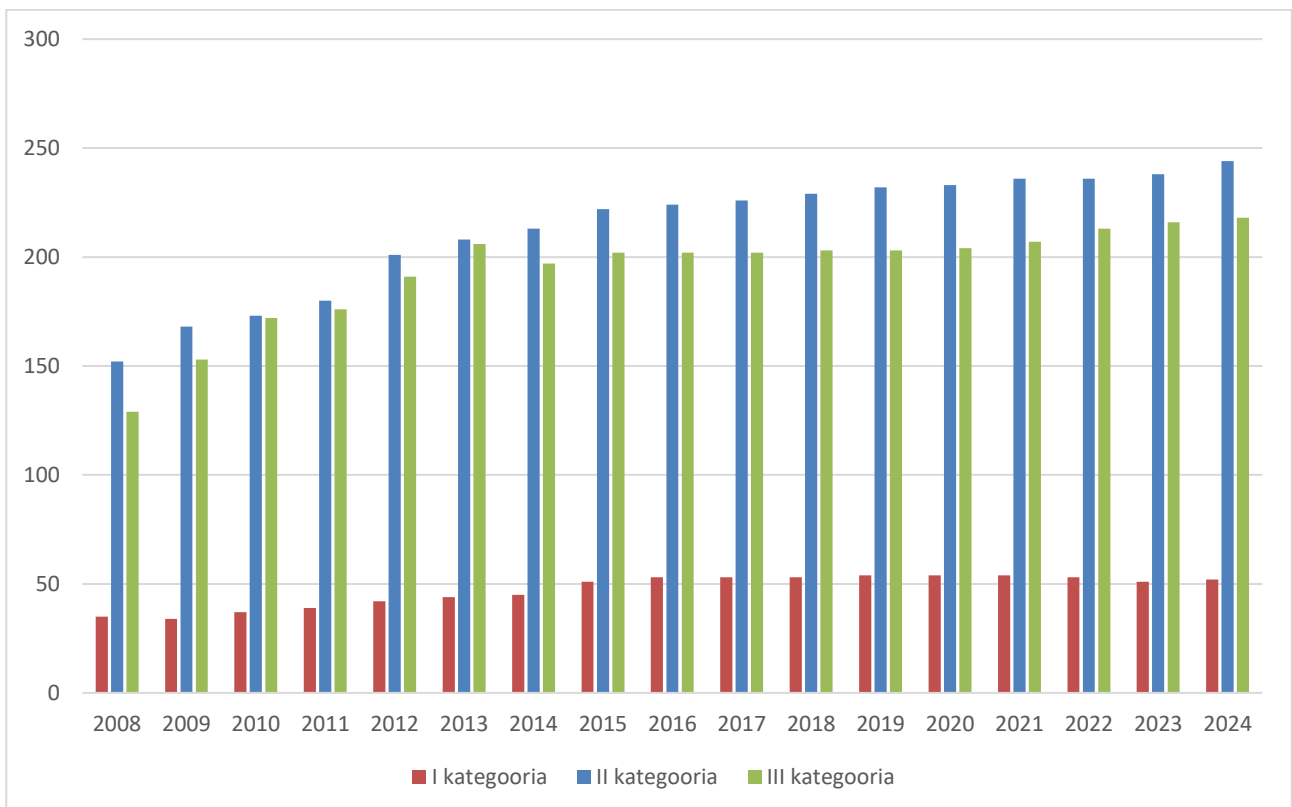
Registri andmestikust leiab ka perekonna tasemel vaatlusi, kus täpne liik määratlemata.

Liikide arvu kõrval kirjeldab teadmisi kaitsealustest liikidest sisulisemalt leiukohtade arv. Leiukoha all mõistetakse ühe liigi ühe isendi või grupiti kasvavatel taimedel ka grupi kasvukohta, lindude pesakohta jms. RMK maadel on 2024. detsembri seisuga kokku **52 600 kaitsealuste liikide leiukohta** ja viimase aasta jooksul on **leiukohtade arv suurenenud 1449 võrra**. Liikidega seotud muutustest annab graafilise ülevaate joonis 1 ja joonis 2.

Kaitsealuste liikide leiukohtade arvu suurenemine peegeldab nii liigiekspertide, Keskkonnaameti ja Keskkonnaagentuuri aktiivset koostööd kaitsealuste liikide leiukohtade registreerimisel.

Joonis 1. Kaitsealuste liikide leiukohtade arvu muutus aastatel 2008-2024.

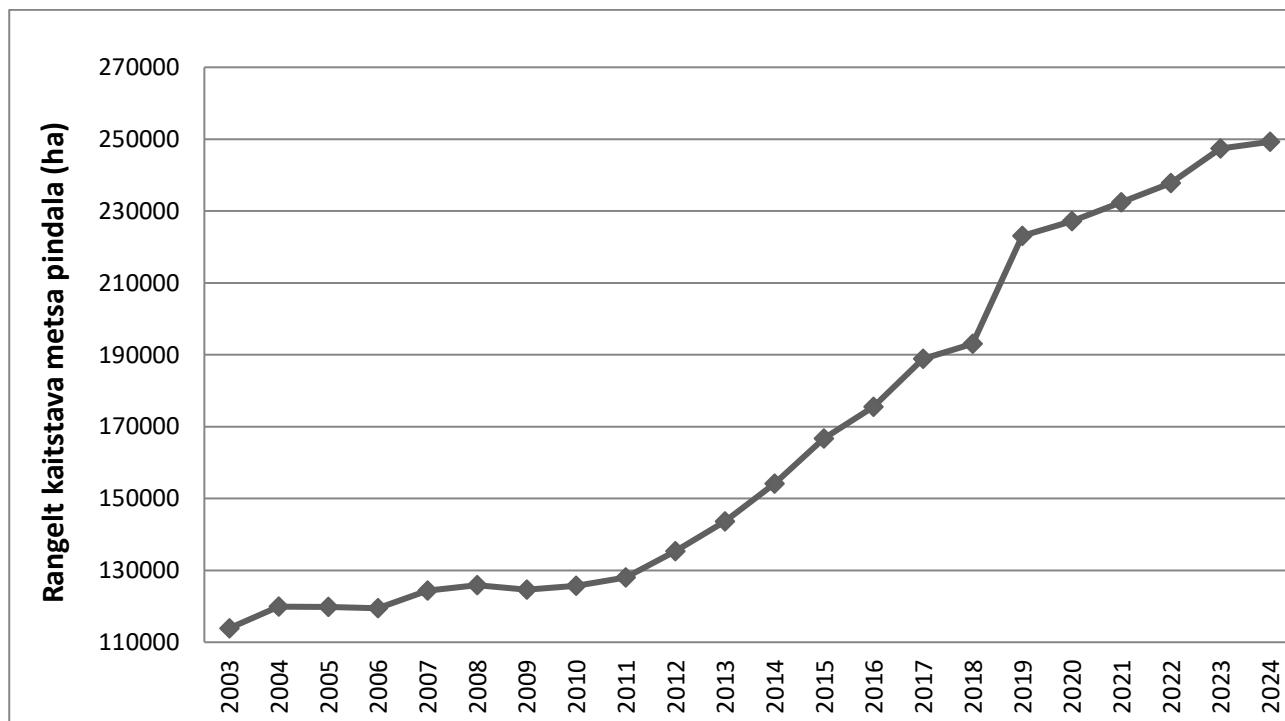
Joonis 2. Kaitsealuste liikide arvu muutus aastatel 2008-2024.

2. Kaitsealad ja kaitsevööndid, kaitsealused üksikobjektid, vääriselupaigad ja pärandkultuuriobjektid

Kaitsealade ja kaitsevööndite pindalad on esitatud tabelis 1. 2009. aasta alguses valmis RMK GISi tehniline rakendus, mis annab eraldiste takseerkirjeldustele kaitsepõhjuse automaatselt keskkonnaregistris olevate kaitstavate loodusobjektide geometria järgi. Kõik aruande toodud arvulised väärtused tuginevad RMK eraldiste andmetes toodud pindaladele.

Tabel 1. Kaitsealade ja kaitsevööndite pindala muutus RMK maal viimasel 10 aastal.

Väljavõtte kuupäev	kaitse-eeskirjata kaitseala	kaitseala loodusreservaat	kaitseala piiranguvöönd	kaitseala sihtkaitsevöönd	liigi püsielupaiga sihtkaitsevöönd	liigi püsielupaiga piiranguvöönd	hoiuala
2.12.2015	1 363	3 315	64 533	141 378	21 979	29 402	22 188
2.11.2016	1 155	3 316	64 378	149 716	22 422	29 930	23 406
25.11.2017	730	3 316	69 520	162 284	23 234	29 510	20 083
31.12.2018	699	3 316	70 344	165 904	23 788	29 605	20 124
9.12.2019	697	3 316	70 139	195 936	23 845	29 092	19 163
28.12.2020	562	3 316	70 245	199 107	24 786	29 658	19 007
9.12.2021	425	3 168	70 243	204 407	24 838	29 965	17 878
9.12.2022	256	3 166	67 537	209 445	25 152	30 044	17 845
4.12.2023	81	3 166	63 144	216 191	28 064	30 091	17 280
10.12.2024	66	3 166	63 443	217 852	28 255	30 109	17 415
Viimase aasta muutus (%)	-18,5	0,0	0,5	0,8	0,7	0,1	0,8

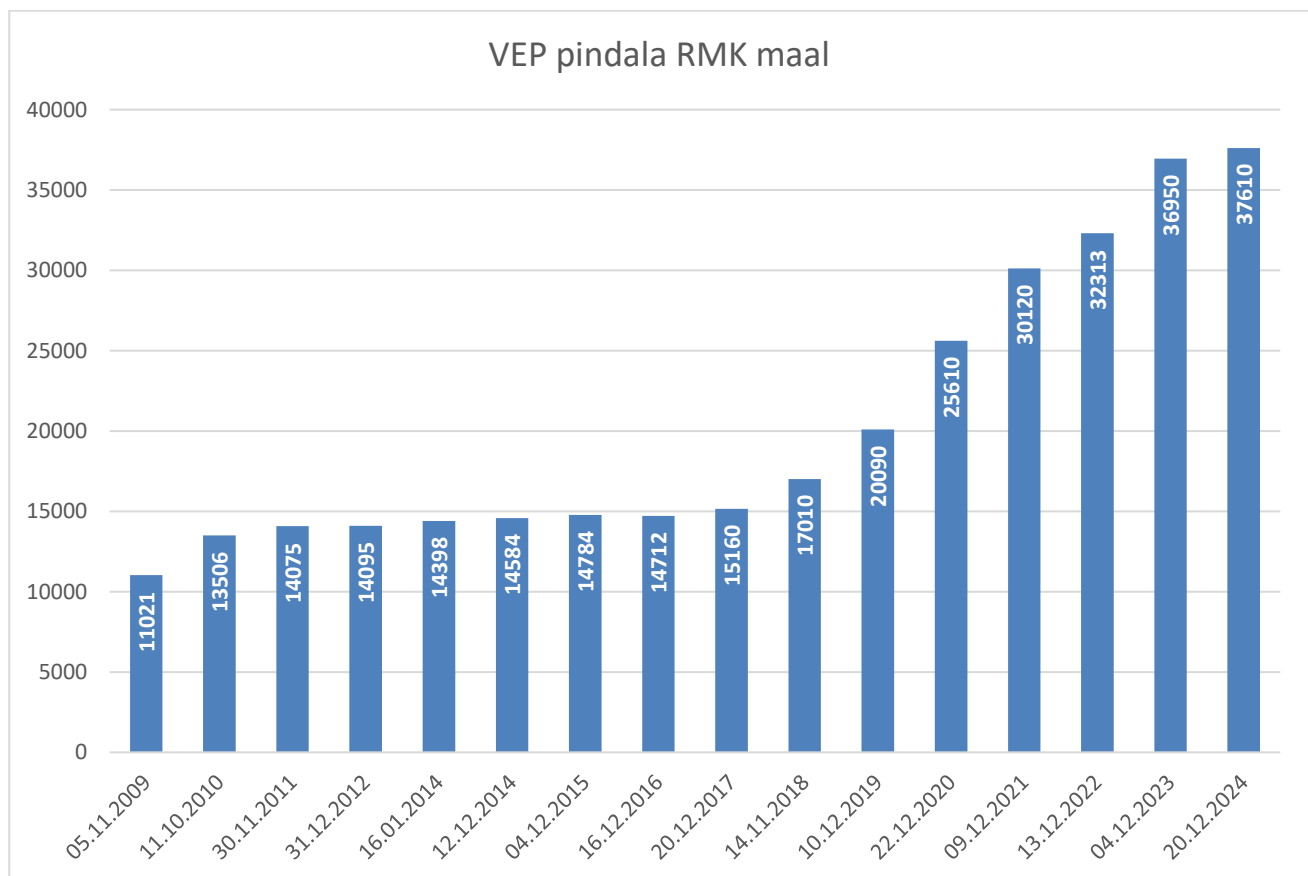
Joonis 3. Rangelt kaitstava metsa (kaitsealade loodusreservaadid ja sihtkaitsevööndid ning püsielupaikade sihtkaitsevööndid) pindala muutus aastatel 2003-2024.

Looduskaitsealade alusel rangelt kaitstava metsa (kaitsealade loodusreservaadid ja sihtkaitsevööndid ning püsielupaikade sihtkaitsevööndid) pindala on suurenenud 247 421 hektarilt 249 273 hektarini.

RMK rangelt kaitstav mets moodustub kaitsealade loodusreservaatidest, sihtkaitsevöönditest, püsielupaikade sihtkaitsevöönditest, kavandatavate kaitsealade sihtkaitsevöönditest, vääriselupaikadest ja RMK siseste protseduuride alusel rangelt kaitstavatest aladest (nt. lendorava peatuspaigad, risupesad, potentsiaalsed vääriselupaigad), mille pindala ja osakaal kogu RMK metsamaast on aasta jooksul suurenenud. Aasta 2024. lõpus oli rangelt kaitstavate metsade pindala ja osakaal vastavalt 345 929,2 ha ja 32,6% ning 2023. aasta lõpus olid vastavad näitajad 338 520,2 ha ja 32,1%.

Kaitsealuseid üksikobjekte on RMK maadel registreeritud 167 ja nende arv on viimasel aastal vähenenud ühe võrra.

Vääriselupaikade (VEP) pindalade muutustest annab ülevaate joonis 4, mille aluseks on maakatastriandmed võrdluses keskkonnaregistri andmetega.

Joonis 4. Vääriselupaikade pindala muutus aastatel 2009-2024.

Muinsuskaitsealused objektid ehk kinnismälestised (Muinsuskaitsealade seadus § 3 lg 2) hõlmavad RMK hallatavast maast 611 ha ja kaitsevööndid kinnismälestise ümber 1465,2 ha.

Pärandkultuuriobjekte, mis asuvad tervenisti või osaliselt RMK hallataval maal 2024. aasta lõpu seisuga on kokku 8104.

LISA. Metsakategooriate jaotus

Arenguklass	Rangelt kaitstav mets		Majanduspiirangutega mets		Majandatav mets		Kokku	
	(ha)	(tm)	(ha)	(tm)	(ha)	(tm)	(ha)	(tm)
Lagedad ja selgusetad alad	9 154,1	86 979	6 990,2	49 483	108 150,3	643 816	124 294,6	780 279
Noorendikud	14 418,2	353 206	5 761,5	110 144	61 303,6	1 090 355	81 483,4	1 553 704
Latimetsad	19 164,7	1 616 149	9 961,5	770 584	65 421,8	4 768 458	94 548,0	7 155 191
Keskealised metsad	106 844,1	18 725 842	48 627,7	9 181 268	208 018,3	39 555 224	363 490,1	67 462 334
Valmivad metsad	39 147,4	8 870 989	15 411,7	3 800 707	65 916,7	16 621 574	120 475,8	29 293 269
Küpsed metsad	157 200,6	44 743 920	27 832,2	7 789 137	90 850,3	25 731 391	275 883,2	78 264 448
Kokku	345 929,2	74 397 085	114 584,8	21 701 323	599 661,2	88 410 817	1 060 175,1	184 509 225
%	32,6	40	10,8	12	56,6	48		

Rangelt kaitstavad ja majanduspiirangutega metsad kaitsepõhjuste lõikes (ha, tm)

Rangelt kaitstavasse või majanduspiirangutega metsa kuulumise põhjus	Rangelt kaitstav mets				Majanduspiirangutega mets			
	(ha)	(%)	(tm)	(%)	(ha)	(%)	(tm)	(%)
lendorava levikuvõrgustik	1 797,0	0,5	440 314	0,6	6 896,0	6,0	1 030 268	4,7
potentsiaalne vääriselupaik	388,9	0,1	96 280	0,1		0,0		0,0
kaitsealuse liigi leiukoht	1 800,6	0,5	391 753	0,5		0,0		0,0
kaitseala loodusreservaat	3 165,9	0,9	691 280	0,9		0,0		0,0
tsoneerimata kavandatav kaitseala	5,4	0,0	1 566	0,0	5 736,5	5,0	1 096 119	5,1
lendorava peatuspaik	307,1	0,1	96 095	0,1		0,0		0,0
natura elupaik majandusmetsas	22,3	0,0	2 437	0,0	23 600,9	20,6	3 521 024	16,2
kavandatav sihtkaitsevöönd	58 206,8	16,8	12 033 608	16,2		0,0		0,0
liigi püsielupaiga sihtkaitsevöönd	28 254,8	8,2	6 394 572	8,6		0,0		0,0
hoiuala	10 127,8	2,9	1 866 193	2,5	7 287,4	6,4	1 480 009	6,8
risupesa	123,0	0,0	37 212	0,1		0,0		0,0
lendorava levikukoridor	1 154,9	0,3	298 159	0,4	2 914,1	2,5	554 144	2,6
looduse üksikobjekt	52,5	0,0	11 537	0,0	77,3	0,1	18 565	0,1
pühapaik	80,4	0,0	12 478	0,0		0,0		0,0
vääriselupaik	38 033,5	11,0	11 032 278	14,8		0,0		0,0
metsise mänguala	41 363,7	12,0	8 712 757	11,7	8 890,7	7,8	1 661 251	7,7
kaitse-eeskirjata kaitseala	7,2	0,0	2 635	0,0	60,3	0,1	10 518	0,0
natura ala piiranguvööndis, hoiualal	34 162,6	9,9	7 601 495	10,2		0,0		0,0
kavandatav piiranguvöönd	4 887,4	1,4	1 204 892	1,6	22 161,2	19,3	4 224 654	19,5
geenireservimets	227,2	0,1	60 441	0,1	875,9	0,8	186 316	0,9
RB metsisemäng	298,2	0,1	71 158	0,1		0,0		0,0
rand	5 359,0	1,5	1 016 963	1,4	2 134,3	1,9	436 013	2,0
kinnismälestis	328,7	0,1	84 354	0,1	282,3	0,2	61 526	0,3
liigi püsielupaiga piiranguvöönd	10 865,1	3,1	2 556 449	3,4	19 244,1	16,8	3 953 540	18,2
kinnismälestise kaitsevöönd	575,8	0,2	109 251	0,1	889,4	0,8	154 216	0,7
RB metsisekanad	440,0	0,1	85 286	0,1	20,1	0,0	4 494	0,0
kaitseala piiranguvöönd	30 543,8	8,8	7 292 270	9,8	32 899,3	28,7	7 285 106	33,6
kaitseala sihtkaitsevöönd	217 852,3	63,0	45 349 261	61,0		0,0		0,0
natura linnu- või loodusala majandusmetsas		0,0		0,0	206,1	0,2	34 016	0,2
liigi leiukoha majandamise piirang		0,0		0,0	59,0	0,1	15 076	0,1